

Божа сім'я й питання спадкоємства: розмова з отцем Петром Октабою

ВІКТОРІЯ СЕМЕНОВА

20 ЛЮТОГО 2019

Коли християни називають одне одного братами й сестрами, вони не просто вдаються до гарної метафори: справді йдеться про особливі, по-своєму сімейні зв'язки. Про риси цих стосунків і їхнє значення для життя вірних ми розмовляли з отцем Петром Октабою ОР.

Фото: Lawrence Lew OP

– Як правильно розуміти спільноту Церкви?

– Однозначно можна сказати, що спільнота Церкви – це сім'я, суть якої полягає в тому, щоб бути братами й сестрами. Та потрібно пам'ятати про важливе: спільнота Церкви – це Божа сім'я. Бог є один, Він усе сотворив, і все, що походить від Нього, є актом Його любові. Від початку Бог утілює одвічний задум, якому ніщо не може перешкодити, ані гріх людини, ані гріх диявола: попри наші падіння Він веде нас до спасіння. Ситуація гріха, віддалення від Бога – це, по суті, деформація Його образу. А тому Божий план спасіння передбачає поступове відновлення істинного образу Бога. Особливе місце тут має Боже виховання, яке в земному існуванні реалізується через виховання людське. Людське ж виховання відбувається в сім'ях – саме через них Бог виховує Своїх дітей.

В історії спасіння таке виховання починається вже від Адама і Єви, які були першою сім'єю. Проте особливе значення має те, що Бог обирає Авраама – а відтак і весь його рід. Обітниця, яку отримує Авраам, стає обітницею для всіх його нащадків. У цьому проявляється парадоксальність наміру Бога: обрати рід Авраама, призначити його на особливу власність, виокремити його з-поміж усіх народів світу, щоб пізніше, за посередництвом народу Ізраїлевого, усіх людей обдарувати тим благословенням, яке отримала сім'я Авраама. Це ми називаємо Церквою. Церква має ті самі риси, що й Ізраїль: вибраний народ, особлива власність Бога; проте через проповідь Євангелія до неї покликані ввійти всі. Також Церква має такі самі риси, що й сім'я Авраама, Ісаака, Якова – тобто сама є сім'єю. Варто зазначити, що письменники Нового Завіту завжди звертають свої послання до «братів», маючи на увазі всиновлення Богом в Ісусі Христі.

– Звідки ж береться ієрархія у взаєминах братів і сестер?

– Родинні стосунки не виключають ієрархії, і Церква має структуру, схожу на сімейну, де батьки дбають про дітей. Ми часто про це забуваємо, хоча в Новому Завіті є чимало вказівок на такі взаємини. Наприклад, святий Павло звертається до Тимотея «моє дитя», «мій сину», а також навчає, як єпископ і священник має ставитися до пастви. Ці рекомендації мають родинний і водночас ієрархічний характер: до старших чоловіків належить ставитися, як до батьків, до молодших – як до братів, до старших жінок – як до матерів, до молодших – як до сестер (пор. 1 Тим 5, 1-2). Той, хто передає віру, звісно, є духовним батьком, проте стосунки брата-сестри чи не найголовніші: вони, внаслідок нашого всиновлення в Ісусі Христі, становлять основний вимір спільноти Церкви.

Ті, хто має владу, використовують її, щоб показати силу, але в Церкві по-іншому: той, хто прагне більшої величі, може її досягнути шляхом більшого служіння.

Сам Христос передбачає усі труднощі в розумінні ієрархії, коли говорить: «Не так воно хай буде між вами» (Мк 10, 43). Ті, хто має владу, використовують її, щоб показати силу, але в Церкві по-іншому: той, хто прагне більшої величі, може її досягнути, проте шляхом більшого служіння, ієрархічного служіння. Як це робити, Ісус показав на Тайній вечері, яку Біблія описує як сімейне свято. Ісус сидить на місці глави роду, проте, як описує Йоан, встає з нього і знімає одяг. Зняти одяг означало позбутися ознак людської першості. Ісус починає омивати ноги, як

раб. Цим жестом Він показує суть влади в Церкві. Омивши ноги, Він повертається на Своє місце й одягається, показуючи, що Він – реальний глава сім'ї, а сенс ієрархії полягає у служінні.

У Церкві єпископ та його помічники, пресвітери, служать Євхаристією й іншими таїнствами всім людям. Тобто вони омивають ноги вірним, своїм братам. Як батьки віддають життя дітям, аби ті вирости, так і єпископи. Це мета і влада батьків: так виховати дітей, щоб батьківська влада вже була не потрібна; це схоже на мету зерна – померти, аби дати плід.

– У Церкві є багато спільнот – від сімей і до чернечих орденів. Навіщо всі вони?

– Кожен Божий народ складається з малих родин. Для Церкви важливий принцип: благодать не знищує природних дарів. Кожен із нас має своїх природних тата й маму (чи знаємо ми їх, чи ні), і така сімейна структура – фундаментальна. Ідеальний варіант – це перебувати у спільноті Церкви через свою природну родину. Це враховано, наприклад, у хрещенні малих дітей: священник не має права охрестити дитину, якщо в її сім'ї немає тих, хто передасть віру. Саме сім'я насамперед покликана передавати віру, проте це не завжди можливо, і тому Церква встановила інституцію хрещених батьків, які мають допомагати природним батькам досягти цієї мети. Тут є цікавий зв'язок: існування великої спільноти Церкви підтримують малі спільноти, тож Церква – це сім'я сімей.

Якщо ці малі структури занепадають, виникають інші способи створити середовище передання віри й у Церкві постають більші спільноти. У Святому Письмі ми не зустрінемо прикладів якихось окремих спільнот – орденів, монастирів, інших об'єднань вірних – а лише одну-єдину спільноту – Церкву. Пустельники й монахи з'явилися тоді, коли християнство поширилось і бути християнином стало вигідно з огляду на соціальні й економічні привілеї. Загальний рівень вірян почав падати. Перші монахи були людьми, що тікали від зіпсутого псевдохристиянського середовища, шукаючи автентичного життя Євангелієм. Вони не мали на меті відокремитися, а навпаки, створювали спільноти братів і сестер, що прагнули такого способу життя, який допоміг би їм реалізувати своє християнське покликання.

Через дар П'ятидесятниці родинні зв'язки були піднесені на новий рівень. Відтепер родину об'єднує не тільки кровний зв'язок: інші спільноти теж здатні бути реальною Божою родиною, що реалізує в собі життя великої Церкви. Зрозуміти, чи конкретна спільнота є Божою, можна з того, у яких стосунках її члени перебувають із Богом і як це впливає на взаємини з іншими людьми.

Текст Святого Письма має значення передусім для тих, хто усвідомлює себе спадкоємцем.

– Апостол Петро пише: «Ніяке в Письмі пророцтво не припускає особистого тлумачення» (2 Пт 1, 20). Яка роль спільноти в читанні й розумінні Святого Письма?

Окрім згаданого фрагменту, варто звернути увагу й на інший, який говорить про контекст читання й інтерпретації Біблії: «Ти ж слідував моїй науці, моїй поведінці, моїй настанові, вірі, довготерпеливості, любові, постійності, у переслідуваннях, у стражданнях, які були спіткали мене в Антіохії, в Іконії та в Лістрі. Яких то переслідувань не переніс я на собі! А від усіх Господь мене визволив! Та й усі, що побожно хочуть жити у Христі Ісусі, будуть переслідувані. А лихі люди й дурисвіти будуть чим далі, тим до гіршого посуватися, зводячи інших, і самі зведені. Ти ж тримайся того, чого навчився і в чому переконався. Відаєш бо, від кого ти навчився, і вже змалку знаєш Святе Письмо, яке вірою у Христа Ісуса може тобі дати мудрість на спасіння. Все Писання – надхненне Богом і корисне, щоб навчати, докоряти, направляти, виховувати у справедливості, щоб Божий чоловік був досконалий, до всякого доброго діла готовий». (2 Тим. 3, 10-17)

Тут маємо справу з духовним заповітом. Усе, що пережив святий Павло, усе, чого навчав, – це спадщина, яку він передає своєму духовному сину, до якого й звертається: «Тимотеєві, любому синові» (2 Тим. 1, 2), – виявляючи родинну структуру стосунків. Заповіт – передання життя для життя, виховання поколінь, а Святе Письмо становить безцінне джерело й допоміжний засіб у цьому процесі. Власне, саме для цього його й написали богонатхненні автори. Без навчання духовного отця, без передання віри Святе Письмо є просто буквою на папері, звичайним літературним твором, однією з численних книжок, написаних за минулі століття. Ось чому читання Святого Письма набуває повноти сенсу лише в родинному контексті живого передання віри новим поколінням, у життєвому контексті заповіту – від духовного батька духовному синові.

Візьмімо для порівняння світський заповіт. Для кого він має значення? Насамперед для спадкоємців: для них він означає дещо інше, ніж для третіх осіб. Тому текст Святого Письма має значення передусім для тих, хто усвідомлює себе спадкоємцем. Для цього людина спочатку має бачити себе членом сім'ї-Церкви, яку ми ще називаємо матір'ю; частиною родинного середовища, у якому особа знаходить віру в Ісуса Христа, народжується через хрещення і виховується через Святе Письмо. Богонатхненні письменники – наші вихователі й духовні отці сім'ї-Церкви. З ними ми маємо реальний, життєвий, людський зв'язок, бо вони

писали для духовних нащадків. Передання життя, дару Святого Духа, й віра, яка народжує віру наступних поколінь, об'являють наш родинний зв'язок із усіма апостолами, а їхній – із усіма синами Ізраїлевими.

Отже, читання й розуміння Біблії можливе лише в середовищі Церкви – родини, де людина розуміє, що є дитиною спільноти віри. Тому слова «особисте тлумачення» (буквально «своє власне») в посланні святого Петра стосуються того, що відірване від живої церковної спільноти. Для когось, хто не належить до родини, Святе Письмо завжди буде незрозуміле, бо воно його не стосується.

Треба пам'ятати також про те, що кожен перед Богом є особою і Він до кожного звертається особисто – проте наша особистість існує як особистість членів спільноти. Бог звертається до мене як до того, хто має братів і сестер. Я не вирішую, яку спільноту мати. Вона, як і натуральна сім'я, – це Божий Дар. І не можна один дар, Святе Письмо, прийняти, а інший, сім'ю, відкинути, бо це шлях до помилкового тлумачення біблійних текстів.